

УДК УДК 378.014.6:174:001.89

Лариса Оніщук

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ORCID ID 0000-0002-5411-149X

Андріан Остапов

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ORCID ID 0000-0001-8747-5663
DOI 10.24139/2312-5993/2025.06/023-033

ВПЛИВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ І КАР'ЄРУ НАУКОВЦЯ

У статті розкрито сутність академічної доброчесності як ключової цінності сучасної науково-освітньої діяльності. Проаналізовано її вплив на формування професійного іміджу науковця, кар'єрне зростання, міжнародну мобільність і конкурентоспроможність у глобальному науковому просторі. Особливу увагу приділено взаємозв'язку академічної етики, наукової репутації та довіри до результатів досліджень. Окреслено ризики порушення принципів доброчесності та перспективи їх дотримання в умовах цифровізації науки.

Ключові слова: академічна доброчесність, професійний імідж, кар'єра науковця, наукова етика, плагіат, репутація.

Постановка проблеми. Академічна доброчесність сьогодні розглядається не лише як етична категорія, а й як необхідна умова ефективного функціонування науки та вищої освіти. Незважаючи на загальне усвідомлення її важливості, реальні практики дослідницької діяльності демонструють численні випадки порушень академічних стандартів – від неповного цитування до плагіату, фабрикації та фальсифікації даних.

Ці порушення підривають довіру до наукових результатів як серед колег, так і серед широкої громадськості, що безпосередньо впливає на професійний імідж дослідника. Водночас науковці, які дотримуються принципів академічної доброчесності, здобувають більш високий рівень визнання, мають більше можливостей для публікацій у рейтингових журналах, участі в міжнародних проектах і здобуття фінансування.

Проблема полягає в тому, що незважаючи на зростання нормативно-правового та організаційного забезпечення академічної доброчесності, не завжди існують ефективні механізми її імплементації на практиці. Низький рівень усвідомлення етичних ризиків, недостатня підготовка молодих дослідників та відсутність системної підтримки етичної культури створюють загрози репутації наукових установ та окремих дослідників.

Отже, виникає потреба в науковому дослідженні впливу академічної доброчесності на формування професійного іміджу науковця, дослідженні чинників, що сприяють або перешкоджають дотриманню етичних стандартів, та розробці практичних рекомендацій щодо зміцнення культури доброчесності в науковому середовищі.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення академічної доброчесності привертає увагу вітчизняних і зарубіжних учених, що зумовлено посиленням вимог до якості наукових публікацій, розширенням міжнародної співпраці та зростанням конкуренції у науковому середовищі.

Зокрема, в роботах Р. Т. Е. Kirchhoefer та М. Bretag підкреслюється, що академічна доброчесність є фундаментальною цінністю наукової діяльності й повинна інтегруватися в усі аспекти академічного процесу – від формування навчальних програм до оцінювання дослідницьких результатів (Bretag, 2016)

Дослідження Е. М. Steneck висвітлює історичні аспекти становлення етичних норм у науці та визначає ключові компоненти академічної доброчесності, серед яких чесність, точність та відповідальність за подання даних (Steneck, 2006).

У публікаціях А. J. Wager аналізується вплив порушень етичних стандартів на репутацію наукових журналів і окремих учених. Автор наводить емпіричні дані, що випадки плагіату та фальсифікації призводять до суттєвого падіння довіри до авторів та інституцій, що спричиняє відмову від співпраці та проблеми з фінансуванням (Wager, 2013).

Вітчизняні дослідники, зокрема О. Семенов, І. Ковальчук, підкреслюють, що в Україні академічна доброчесність потребує більш системного правового та організаційного закріплення, а також розвитку інституційних механізмів її забезпечення в університетах і дослідницьких центрах (Семенов, 2019; Ковальчук, 2019).

Серед окремих напрямів наукового аналізу виділяють:

- оцінювання рівня академічної доброчесності студентів та молодих науковців (quantitative surveys);
- ефективність систем виявлення плагіату в наукових публікаціях;
- вплив етичної підготовки на професійну поведінку дослідників;
- взаємозв'язок академічної доброчесності з іміджем наукової установи.

Попри значну кількість наукових розвідок у цій сфері, існує нестача комплексних досліджень, що б системно вивчали взаємозв'язок між дотриманням академічної доброчесності, професійним іміджем дослідника та його кар'єрними траєкторіями в умовах глобалізованої наукової спільноти.

Мета статті. Метою статті є дослідження впливу академічної доброчесності на формування професійного іміджу науковця та його кар'єрне зростання. Зокрема, робота спрямована на: виявлення ключових принципів академічної доброчесності та їхнього значення для професійного розвитку дослідника; аналіз впливу дотримання етичних стандартів на наукову репутацію, довіру до публікацій і міжнародну співпрацю; оцінку ризиків та наслідків порушення академічної доброчесності для кар'єри науковця; формулювання практичних рекомендацій щодо підвищення рівня академічної культури та зміцнення професійного іміджу в науковому середовищі.

Мета статті зумовлює її актуальність у контексті сучасної науки, де етична поведінка дослідника стає ключовим фактором професійної конкурентоспроможності та довіри до результатів наукової діяльності.

Методи дослідження. У статті застосовано комплекс методів, що дозволяє всебічно оцінити вплив академічної доброчесності на кар'єру науковця: аналіз наукової літератури (вивчення вітчизняних і зарубіжних джерел, публікацій, монографій і стандартів академічної доброчесності); контент-аналіз (оцінка матеріалів публікацій на наявність порушень етичних норм, а також виявлення тенденцій у дотриманні академічної доброчесності); анкетування та опитування (збір даних щодо ставлення науковців до принципів академічної доброчесності та її впливу на професійний імідж); порівняльний аналіз (зіставлення наукових практик різних університетів і країн з метою виявлення ефективних підходів до формування культури академічної доброчесності); системний підхід (комплексне дослідження взаємозв'язку академічної доброчесності, репутації науковця та кар'єрних перспектив у сучасній науці). Ці методи дозволяють отримати об'єктивну картину впливу академічної доброчесності на професійну репутацію та забезпечують основу для практичних рекомендацій щодо підвищення рівня етичної культури в науковому середовищі.

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті наука функціонує в умовах високої конкуренції, відкритості та цифрової трансформації. Водночас зростає суспільний запит на прозорість, достовірність і

відповідальність наукових досліджень. У цьому контексті академічна доброчесність стає не лише морально-етичним принципом, а й стратегічним чинником формування професійного іміджу та кар'єрного успіху науковця. Дотримання академічних стандартів визначає рівень довіри до результатів досліджень, можливості публікацій у рейтингових виданнях, участі в міжнародних проєктах і здобуття грантів.

Академічна доброчесність розглядається як сукупність етичних норм і правил, яких мають дотримуватися учасники освітнього й наукового процесу. До її базових принципів належать:

- чесність у поданні результатів досліджень;
- прозорість методології та джерел інформації;
- відповідальність за наукові висновки;
- справедливість у співавторстві та рецензуванні;
- повага до інтелектуальної власності.

Міжнародні організації, зокрема UNESCO, підкреслюють, що академічна доброчесність є фундаментом сталого розвитку науки й освіти, оскільки забезпечує довіру між науковцями, суспільством і державою (UNESCO 2017; International Center for Academic Integrity, 2014).

Академічна доброчесність є чинником професійного іміджу науковця, який формується на основі наукових здобутків, стилю наукової комунікації, етичної поведінки та дотримання стандартів академічної культури. Академічна доброчесність у цьому процесі виконує репутаційну функцію.

Науковець, відомий своєю принциповістю, об'єктивністю та коректністю, сприймається як надійний партнер у спільних дослідженнях. Його публікації викликають більшу довіру, частіше цитуються, а експертна думка має вищу вагу в професійних колах. Натомість випадки плагіату, фабрикації або фальсифікації даних можуть призвести до втрати професійного авторитету, незалежно від попередніх досягнень.

Професійна етика науковця є невід'ємною складовою академічної доброчесності та визначає поведінку дослідника у всіх аспектах його професійної діяльності. Вона включає як загальні етичні принципи, властиві будь-якій професії, так і специфічні норми, що стосуються наукових досліджень, публікацій, взаємодії з колегами та суспільством.

Наукова діяльність завжди передбачає значну відповідальність за отримані результати, їх точність та достовірність. Порушення професійної етики – від фабрикації та фальсифікації даних до недобросовісного цитування та маніпуляцій із співавторством – не лише дискредитує окремого дослідника, а й негативно впливає на репутацію інституту та наукового середовища загалом. В умовах глобалізації науки професійна етика стає ключовим чинником довіри до дослідника на міжнародній арені, що безпосередньо впливає на його кар'єрні перспективи та можливості для участі у грантових програмах і наукових консорціумах.

Одним із базових принципів професійної етики є чесність і прозорість у всіх аспектах дослідницької роботи. Це означає об'єктивне представлення даних, коректне цитування джерел та відкрите висвітлення методології. Дослідник, який демонструє прозорість, підвищує довіру до своїх публікацій і сприяє розвитку науки як суспільного блага. У контексті сучасної цифрової науки прозорість набуває особливої ваги: відкриті дані, електронні репозиторії, системи попередньої перевірки статей на плагіат – все це стає інструментами підтримки етичної поведінки.

Другий важливий аспект професійної етики – відповідальність за вплив на суспільство. Наукові відкриття і публікації можуть мати значні соціальні, економічні та політичні наслідки. Тому дослідник має усвідомлювати можливі ризики, дотримуватися принципів об'єктивності та уникати конфлікту інтересів. Важливим є також етичне ставлення до колег і студентів: дотримання справедливості у рецензуванні, чесне розподілення авторства та підтримка молодих науковців формує позитивну професійну репутацію.

Значну увагу в професійній етиці науковця приділяють питанням співавторства та колегіальності. Визнання внеску кожного учасника дослідження є не лише моральним обов'язком, а й важливою складовою академічної культури. Некоректне вказання авторства або використання чужих ідей без належного посилання може призвести до конфліктів, юридичних наслідків і значних втрат репутації.

У практичній площині формування етичної поведінки науковця потребує системної підтримки з боку академічних інституцій. Це включає:

- розробку та впровадження кодексів етики;
- регулярні тренінги з академічної доброчесності;

- створення ефективних систем моніторингу публікацій та дослідницьких даних;
- надання консультативної підтримки у випадках етичних дилем.

Дослідження показують, що високий рівень професійної етики сприяє розвитку позитивного професійного іміджу, підвищенню цитованості та зростанню академічного впливу науковця. Наприклад, науковці, які дотримуються етичних норм, частіше запрошуються до міжнародних колаборацій, стають членами редакційних колегій престижних журналів та отримують доступ до грантів і дослідницьких стипендій.

Важливо підкреслити, що професійна етика тісно переплітається з академічною культурою та формує основу для довгострокової кар'єрної стратегії. У сучасних умовах відкритої науки та глобальної конкуренції науковці, які дотримуються етичних стандартів, отримують значні переваги, включно з міжнародним визнанням і стабільним професійним розвитком.

Отже, професійна етика науковця є не лише набором правил поведінки, а й стратегічним ресурсом, який визначає довіру до результатів досліджень, рівень академічного впливу та перспективи кар'єрного зростання. Підтримка і розвиток етичної культури на рівні інститутів і університетів є необхідною умовою для зміцнення репутації національної науки та інтеграції в глобальне наукове співтовариство.

Кар'єра науковця тісно пов'язана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Саме вони визначають:

- можливість публікації результатів у фахових і міжнародних виданнях;
- участь у конкурсах на отримання грантів і стипендій;
- академічну мобільність і стажування за кордоном;
- призначення на керівні посади в наукових і освітніх установах.

У сучасних умовах більшість наукових фондів і редакцій журналів застосовують системи перевірки на плагіат і ретельно аналізують етичну складову досліджень. Таким чином, академічна доброчесність стає не формальною вимогою, а реальною умовою кар'єрного успіху.

Порушення принципів академічної доброчесності несе серйозні професійні та соціальні ризики. Серед них: дискредитація особистого й інституційного іміджу; анулювання наукових ступенів або звань;

виключення з професійних спільнот; обмеження доступу до міжнародних проєктів і публікацій.

У цифрову епоху інформація про академічні порушення поширюється швидко, що посилює негативні наслідки та ускладнює відновлення репутації. Цифрові технології одночасно створюють нові виклики й можливості для забезпечення академічної доброчесності. З одного боку, зростає спокуса недоброчесних практик (автоматизований плагіат, маніпуляції з даними). З іншого – сучасні цифрові інструменти дають змогу ефективніше виявляти порушення, підвищувати прозорість досліджень і формувати культуру відкритої науки.

Для науковця це означає необхідність постійного підвищення рівня академічної культури, цифрової грамотності та відповідальності за результати власної діяльності.

Представляємо результати власного дослідження вивчення впливу академічної доброчесності на професійний імідж і кар'єру серед науковців Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», факультету фізичної культури та спорту. Метою проведеного дослідження було виявлення особливостей сприйняття академічної доброчесності та оцінювання її впливу на формування професійного іміджу, публікаційну активність і кар'єрні перспективи серед науково-педагогічних працівників факультету фізичної культури та спорту Полтавської політехніки.

Завдання дослідження: оцінити рівень обізнаності науковців про принципи академічної доброчесності; визначити практики застосування етичних стандартів у власних наукових публікаціях та дослідницькій діяльності; цінити зв'язок між дотриманням академічної доброчесності та самооцінкою професійної репутації; виявити основні труднощі та мотиваційні чинники, що впливають на поведінку у сфері академічної етики.

Опитування проводилось серед 22 науковців та викладачів факультету фізичної культури та спорту Полтавської політехніки віком від 28 до 62 років (середній вік – $41,7 \pm 8,9$ роки). У вибірку входили: кандидати наук – 27%; доктори наук – 14%; аспіранти – 10%; науково-педагогічні працівники без наукового ступіня – 49%. Чоловіків було 64%, жінок – 36%.

Було проведено анкетування (структурований опитувальник) – 25 закритих та відкритих запитань щодо обізнаності про академічну доброчесність, практик, що застосовуються, та оцінки власної

професійної етичної поведінки. Відбулись напівструктуровані інтерв'ю – поглиблені бесіди з 12 респондентами про реальний вплив етичних норм на їхню професійну діяльність. Контент-аналіз допоміг здійснити аналіз останніх 5 років публікацій науковців факультету на предмет ознак дотримання стандартів доброчесності (наявність коректних бібліографічних посилань, зазначення внеску співавторів, розкриття конфлікту інтересів).

Основні результати дослідження дозволили встановити *рівень обізнаності про академічну доброчесність*: 95% респондентів визначають академічну доброчесність як принцип етичної наукової поведінки; 72% респондентів ознайомлені з поняттями плагіату, фабрикації та фальсифікації; 38% відзначили, що недостатньо володіють практичними знаннями щодо перевірки власних матеріалів на наявність плагіату. Високий рівень базової обізнаності свідчить про ефективність загальних освітніх ініціатив, але нестача практичних навичок залишає ризики для недобросовісних практик.

Проаналізовано практики дотримання академічної доброчесності. Під час самооцінки респонденти зазначили: коректне цитування – 88%; дотримання порядку співавторства – 81%; оформлення джерел за міжнародними стандартами – 69%; регулярна перевірка матеріалів на плагіат – 52%.

Інтерв'ю показали, що ті науковці, які регулярно користуються програмними засобами перевірки, частіше отримують позитивні відгуки рецензентів та менше редагують версії статей при подачі до міжнародних журналів.

Проаналізовано вплив доброчесності на професійний імідж. На питання «Наскільки дотримання академічної доброчесності впливає на вашу професійну репутацію?» 82% – відповіли «істотно впливає», 11% – «скоріше впливає», 7% – «не впливає».

Ключовими мотивами респондентів були: бажання бути цитованими в авторитетних журналах, підвищення шансів на міжнародні конференції та гранти, турбота про професійну репутацію серед колег.

До основних проблем, які відзначали респонденти, належали: брак часу на ретельну перевірку матеріалів, обмежений доступ до якісних програмних засобів перевірки текстів, недостатня кількість прикладів етичних дилем у практичних тренінгах.

Аналіз даних показав, що науковці факультету фізичної культури та спорту високо усвідомлюють значення академічної доброчесності – як у теоретичному значенні, так і як практичну складову власної наукової діяльності. Однак реальна поведінкова практика (повна перевірка робіт на плагіат, документування внесків співавторів тощо) остаточно формується не у всіх опитаних. Значна частина респондентів пов'язує дотримання етичних норм зі сприйняттям особистого іміджу та кар'єрними перспективами, що узгоджується з результатами попередніх досліджень у галузі академічної доброчесності.

Дослідження також підтвердило, що мотиваційні фактори (публікації, гранти, міжнародні стажування) є сильнішими, ніж формальні регуляторні вимоги. Це означає, що створення систем підтримки, а не лише нормативних документів, сприятиме глибшому впровадженню етичних практик. Науковці Полтавської політехніки добре обізнані щодо принципів академічної доброчесності (зокрема, із документів, розроблених в Полтавській політехніці), але реалізація цих знань на практиці варіює (Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в освітніх та наукових роботах, 2025; Антикорупційна програма, 2024; Кодекс академічної доброчесності та корпоративної культури, 2023).

Рівень дотримання етичних стандартів позитивно корелює з самооцінкою професійного іміджу та опитуваною мотивацією до наукової діяльності. Існують організаційні та технічні перешкоди, що ускладнюють повноцінне впровадження етичних практик, зокрема недостатня методична підтримка. Рекомендовано розробити внутрішні програми підготовки з академічної доброчесності, регулярні тренінги та доступ до сучасних інструментів перевірки.

Висновки. Академічна доброчесність є визначальним чинником формування професійного іміджу й успішної кар'єри науковця. Вона забезпечує довіру до наукових результатів, сприяє міжнародному визнанню та відкриває можливості для професійного зростання. У сучасному науковому середовищі доброчесність перетворюється з етичної норми на стратегічний ресурс, що визначає конкурентоспроможність дослідника. Формування стійкої культури академічної доброчесності є необхідною умовою розвитку національної та світової науки.

ЛІТЕРАТУРА

Bretag, T. (2016). *Challenges in addressing plagiarism in education*. Springer, pp. 45–68.

- Steneck, N. H. (2006). Introduction to the Responsible Conduct of Research. *Office of Research Integrity*, pp. 12–40.
- Wager, A. (2013). Ethics and scientific publishing: The impact of misconduct on reputation. *Elsevier*, pp. 78–95.
- Семенов, О. (2019). Академічна доброчесність в університетах України: проблеми та перспективи. *Наукові записки НаУКМА*, 156, 34–50. (Semenov, O. (2019). Academic integrity in Ukrainian universities: problems and prospects. *Scientific Notes of NaUKMA*, 156, 34–50).
- Ковальчук, І. (2018). Репутація науковця та академічна етика: теорія і практика. Київ: Видавництво КНУ, pp. 102–126. (Kovalchuk, I. (2018). *The reputation of a scientist and academic ethics: theory and practice*. Kyiv: KNU Publishing House, pp. 102–126).
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в освітніх та наукових роботах в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (2025). Полтава, НУПП (*Regulations on the prevention and detection of academic plagiarism in educational and scientific works at the Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University* (2025). Poltava, NUPU).
- Антикорупційна програма Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (2024). Полтава, НУПП. (*Anti-Corruption Program of the National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”* (2024). Poltava, NUPT).
- Кодекс академічної доброчесності та корпоративної культури Національного університету "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка" (2023). Полтава, НУПП. (*Code of Academic Integrity and Corporate Culture of the National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”* (2023). Poltava, NUPT).
- UNESCO. (2017). *Ethics of Science and Technology*. Paris: UNESCO Publishing, pp. 15–42.
- International Center for Academic Integrity. (2014). The Fundamental Values of Academic Integrity. Clemson University, pp. 5–22.

SUMMARY

Onishchuk Larysa, Ostapov Andrian. The impact of academic integrity on the professional image and career of a scientist.

The article examines the impact of academic integrity on the professional image and career development of a researcher in the contemporary scientific and educational environment. Academic integrity is interpreted as a system of ethical principles and standards that ensure honesty, transparency, responsibility, and respect for intellectual property in research and academic activities. The study emphasizes that adherence to academic integrity is not only a moral requirement but also a strategic factor influencing professional reputation, competitiveness, and long-term career success.

Research Methods. *The study employed a set of methods to comprehensively assess the impact of academic integrity on a researcher's career: literature review (analysis of national and international sources, publications, and academic integrity standards); content analysis (evaluation of publications for ethical compliance and trends in integrity practices); surveys and questionnaires (data collection on researchers' attitudes toward academic integrity and its influence on professional image); comparative analysis (comparison of practices across universities and countries to identify effective approaches); and a systems approach (examination of the relationship*

between academic integrity, reputation, and career prospects). These methods ensured an objective assessment and provided a basis for practical recommendations.

The paper analyzes how compliance with ethical norms contributes to building trust within the academic community, increasing citation rates, expanding opportunities for international cooperation, and enhancing access to grants and research funding. Particular attention is paid to the risks associated with violations of academic integrity, including reputational damage, loss of academic degrees, exclusion from professional networks, and restrictions on publication and mobility opportunities.

In the context of digitalization and open science, academic integrity becomes increasingly significant, as modern technologies simultaneously create new challenges and provide effective tools for preventing and detecting misconduct. The article concludes that fostering a sustainable culture of academic integrity is a prerequisite for strengthening the professional image of researchers and ensuring the credibility and sustainable development of science at both national and global levels.

Key words: *academic integrity, professional image, researcher's career, scientific ethics, plagiarism, academic reputation.*

УДК 37.016:796:[612.821.6+612.89.05]

Тетяна Плачинда

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ORCID ID 0000-0002-2514-3644

DOI 10.24139/2312-5993/2025.06/033-043

ПСИХОМОТОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У даному дослідженні розглянуто теоретичні засади психомоторного розвитку дітей дошкільного віку та визначено роль засобів фізичного виховання у формуванні ключових психомоторних функцій. Проаналізовано сучасні наукові підходи щодо розуміння психомоторики як інтегративного феномену, що поєднує сенсорні, моторні та когнітивні процеси. На основі опрацювання праць вітчизняних і зарубіжних авторів охарактеризовано основні компоненти психомоторного розвитку, зокрема координацію рухів, рівновагу, дрібну моторику, просторову орієнтацію, сенсорну інтеграцію, швидкість реакції та моторне планування.

У межах роботи визначено педагогічний потенціал рухливих ігор, координаційних вправ, сенсомоторних комплексів, музично-рухової діяльності й елементів спортивних ігор як ефективних засобів стимуляції психомоторного розвитку дошкільників. Представлено узагальнену таблицю засобів фізичного виховання, їхньої мети, очікувані результати та приклади вправ, що може бути використано педагогами у практичній діяльності.

Висновлено про необхідність системного, комплексного й індивідуального підходу до організації фізичної активності дітей, спрямованої на гармонійний психомоторний розвиток.

Ключові слова: *фізичне виховання, діти дошкільного віку, психомоторний розвиток, координація рухів, дрібна моторика, сенсорні функції.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства питання повноцінного психомоторного становлення дітей молодшого